

**Министерство образования, науки и молодёжи Республики Крым
Государственное бюджетное образовательное учреждение высшего
образования Республики Крым «Крымский инженерно-
педагогический университет имени Февзи Якубова»**

**СБОРНИК ОЛИМПИАДНЫХ ЗАДАНИЙ
ПО КРЫМСКОТАТАРСКОМУ ЯЗЫКУ
И ЛИТЕРАТУРЕ**

Симферополь
2025

УДК 373.56:372.8:811.512.1:821.51
ББК 74.268.0:81.63:83.3
С23

*Рекомендовано к печати Ученым советом факультета истории,
искусств, крымскотатарского языка и литературы
Государственного бюджетного образовательного учреждения
высшего образования Республики Крым
«Крымский инженерно-педагогический университет
имени Февзи Якубова».
Протокол № 8 от 24 апреля 2025 г.*

Рецензент:

Куртсеитов Алим Мидатович – кандидат филологических наук, доцент кафедры крымскотатарской филологии Института филологии ФГАОУ ВО «КФУ им. В.И. Вернадского»

Составители:

Преподаватели кафедры крымскотатарского и турецкого языкознания ГБОУВО РК КИПУ имени Февзи Якубова.

Преподаватели кафедры крымскотатарской литературы ГБОУВО РК КИПУ имени Февзи Якубова.

С23 Сборник олимпиадных заданий по крымскотатарскому языку и литературе / сост.: преподаватели кафедры крымскотатарского и турецкого языкознания ; преподаватели кафедры крымскотатарской литературы ГБОУВО РК КИПУ имени Февзи Якубова ; под ред. Л.А. Корозлу. – Симферополь, 2025. – 21 с.

В сборнике представлены олимпиадные задания по крымскотатарскому языку и литературе для обучающихся на уровне среднего общего образования. Задания охватывают все основные уровни языка (фонетику, фонологию, морфемику, словообразование, лексикологию, морфологию, синтаксис, историю языка, орфографию, пунктуацию, стилистику), а также авторов и произведений различных периодов истории крымскотатарской литературы.

УДК 373.56:372.8:811.512.1:821.51
ББК 74.268.0:81.63:83.3

© преподаватели кафедры крымскотатарского и турецкого языкознания ГБОУВО РК КИПУ имени Февзи Якубова, 2025

© преподаватели кафедры крымскотатарской литературы ГБОУВО РК КИПУ имени Февзи Якубова, 2025

© РИО КИПУ имени Февзи Якубова, 2025

МУНДЕРИДЖЕ

Кириш.....	4
ОЛИМПИАДА ВАЗИФЕЛЕРИ	7
Къырымтатар тили	7
Фонетика. Фонология	7
Морфемика. Сёз япылувы	7
Лексикология. Фразеология.....	8
Морфология.....	11
Синтаксис. Пунктуация	12
Къырымтатар тилининъ тарихы	13
Диалектология	14
Графика. Орфография.....	14
Къырымтатар эдебияты	16
Теклиф этильген эдебият джедвели	18

КИРИШ

Олимпиада вазифелери мектеп талобелеринде коммуникатив, медений ве лингвистик компетенцияларны шекиллендирмеге ве инкишаф этмеге макъсад иле азырлангъан. Олимпиада иштиракчиси тиль медениетнинъ ифаделенюв шекли олгъаныны аңламакъ ве къырымтатар тилининъ миллий-медений хусусиетлери акъкъында умумий малюматкъа саип олмакъ керек. Олимпиаданынъ вазифелери арасында шулар ер ала: къырымтатар тилининъ инкишафы ве тюркий тиллерде лаф эткен халкъларнынъ тарихы арасындаки багъыны аңламакъ, къырымтатар тилининъ шиве чешитлиги акъкъында бильгилерини кенишлетмек, къырымтатар тилини ишарет системасы ве ичтимаий адисе оларакъ огренмек, тильнинъ къурулышы, инкишафы ве фаалиетлери акъкъында бильгилерини теренлештирмек; тильшынаслыкъ ве къырымтатар алимлери акъкъында, умумен тильшынаслыкъта ве хусусан тюркшынаслыкътаки земаневий теткъыкът ёнелишлери акъкъында бильгилерге кенишлетмек ве юксельтмек.

Къырымтатар тили олимпиадасынынъ вазифелери эвристик/проблематик табиятлы олып, ильмий фаалиетнинъ элементлери сайыла билелер: эвристик вазифелер, кыйын суалли метинлер, когнитив кыйынлыкъ ташыгъан суаль ве тестлер. Олимпиада иштиракчиси огюнде къоюлгъан вазифелер онынъ иджадий фаалиетини инкишаф эттире ве онъа даа эвельден белли олмагъан тиль къаиделерининъ пекинмесине себепчи ола.

Тафсилатлы джевапны талап эткен вазифелер талобелернинъ диккъатыны язма нутукъ медениетине джелъп эте, озъ фикирлерини изчен ве эминликнен ифаде этме къабилиетини къазандыра. Бойле вазифеде суальге толуджевап бермек ичюн тек тиль бирлемининъ хусусиетлерини (манасы, шекилленюв, къуланув киби) ифаде этмек етерли дегиль, айрыджа оны ачыкъламакъ (сёз япылувы, услубий,

этимологик, тарихий-медений, грамматик ве иляхре хусусиетлерини) ве джевапларны мантикълы бир метин оларакъ яза бильмек керек.

Олимпиада иштиракчилери къырымтатар тилини тасвирлемек ичюн мектеп аппаратыны ойле къулланмакъ кереклер ки, оны тиль адиселерининъ къалыпларыны ве хусусиетлерини тапмакъ ве ачыкъламакъ ичюн къулланмакъ кереклер, айрыджа тильнинъ эсас хусусиетлерини бельгилемек, тильнинъ къурулуш ве системалы лингвистик мунасебетлери акъкъында малюматны ачыкъламакъ. Бутюн булар тек земаневий тиль узеринде дегиль де, кечкен девирлерде къулланылгъан тиль ве шиве материалы узеринде де япыла бильмели. Айрыджа къырымтатар тилининъ къаиделери дюньянынъ башкъа тюркий тиллернинъ къаиделеринен ичтимаий-тиль чешитлигини козь огюне аларакъ къыяслана бильмели.

Вазифелернинъ мевзулар боюнджа бойле болюнген:

1) фонетика, фонология («ариф/сес» мунасебетининъ спецификасыны бельгилемек, теляффуз хусусиетлери ве иляхре; хаталарнынъ себеплерини бельгилемек; арифлер ве сеслер арасындаки багъны анъламакъ, арифлернинъ сёздеки ролюни анъламакъ ве илх.);

2) морфемика, сёз япылувы (сёзнинъ сёз япув бирлемлерине земаневий ве тарихий болюнменинъ хусусиетлери, янъы сёзлернинъ къурулушында иштирак эткен морфемалар, алынма сёзлер, сёз япув чифтлери, зынджырлар, парадигмалар, ювалар; сёз япылув усулыны бельгилев ве илх.);

3) лексикология, фразеология (бир тематик группагъа аит олгъан сёзлернинъ лексик манасыны тайинлемек; къырымтатар тилининъ азыр бирлемлери – фразеологик бирлемлернинъ семантикасыны бильмек, лексикографик материалнен чалышма къабилиети арттырмакъ ве илх.);

4) морфология (сёзнинъ грамматик шекиллерини айырмакъ, бир де бир сёзнинъ морфологик хусусиетлерини ачыкълама къабилиетини къазандырмакъ ве илх.);

5) синтаксис, пунктуация (къырымтатар тилининъ синтактик системасыны бильмек, чешит дереджеде муреккепликте олгъан синтактик адиселерни талиль этмеге огренимек, пунктуация къаиделерининъ бильгисини юксельтмек ве илх.);

6) тильнинъ тарихы, сёзнинъ тарихы (тюркий тиллери арасында къырымтатар тилининъ специфик хусусиетлерини айырмакъ, сёзлернинъ къадимий ве земаневий маналарыны, земаневий ве эскирген шекиллерини къыясламакъ ве илх.);

7) диалектология (къырымтатар тилининъ шиве ве агъыз зенгинлигини бильмек, шивелернинъ ерлешим ерлерини ве тиль хусусиетлерини бильмек, бири-биринден айырмакъ ве илх.);

8) графика, имля (къырымтатар язысы тарихыны ве къырымтатар имлясы инкишафынынъ эсас девирлерини ве тарихлерини бильмек; земаневий имля нормасыны менимсенильгенини косътере бильмек ве илх.).

Къырымтатар эдебиятындан вазифелер мектепте огренильген мевзуларны къаплап ала: къырымтатар эдебияты тарихынынъ девирлерини, девирде иджат эткен муэллифлерни, оларнынъ эсерлерини ве эсерлернинъ хусусиетлерини.

ОЛИМПИАДА ВАЗИФЕЛЕРИ

Къырымтатар тили

Фонетика. Фонология

1. СЕЗ ве СОЗ сёзлерининъ сеслер теркиби фаркылымы? Эгер фаркылы олса, насыл сеслернен фаркълана, анълатынъыз.

2. *Мейвалар, баралар* сёзлеринде ургъунынъ ерини бельгиленъыз. Эки сёзде де чокълукъ аффиксине (-лар) ургъу тюшеми? Анълатынъыз.

3. АТ ве АД сёзлернинъ маналарыны анълатынъыз. Бу сёзлернинъ маналарыны айырмагъа насыл сеслер ярдым эте? Бу сеслер давуш ве шувултынынъ иштирагине коре насыл сеслердир?

4. ЁЛ ве ЧЁЛЬ сёзлеринде Ё арфи насыл сеслерни бильдире? Анълатынъыз.

5. КОЙ ве КЪОЙ сёзлерине саиплик келишининъ аффиксини къошкъанда, къайсы вариантыны сечип алырсыз: къалын *-нынъ* я да инже *-нинъ* вариантыны? Сечип алгъан вариантларынынъызны анълатынъыз.

Морфемика. Сёз япылувы

1. Берильген сёзлерде морфемаларны айырынъыз ве оларнынъ граматик маналарны анълатынъыз.

Ерли; боялангъан (дивар); башакъ; къуванч; ойнатмакъ.

2. Сёзлерни маналарына бакъып, группаларгъа айырынъыз: 1) ер манасы; 2) заман манасы; 3) зенаат манасы; 4) алямет ве сыфат маналары.

Оджалыкъ; йыллыкъ; енгиллик; артистлик; алмалыкъ; инджелик; агрономлыкъ; таишлыкъ; къышлыкъ; афталыкъ; къыскалыкъ; агъырлыкъ; богъдайлыкъ, узунлыкъ; багъчалыкъ; демирджилик.

3. Берильген сёзлерде къач дане тюрлю тамыр бар? Сёзлерни тамырларнынъ айны олгъанына коре группаларгъа айырынъыз.

атеш, атлы, атешин, аткзулакъ, атлавууч, ачыкъ, атчы, атыджы, ачлыкъ, ачкыч, ачкозь, ачылмакъ.

4. Эки тамырдан япылгъан сѣзни бельгилењиз:

балабан, къалабалыкъ, балкъурт, иштиракчи, къартон, мысырбогъдай, ёлджулыкъ, тильшынаслыкъ, козьлюк, акъбардакъ.

5. Тамырдаш олмагъан сѣзлерни бельгилењиз:

кескин, кестане, кесильмек, кесик, кесиджи, кесертки, кесим, кесметаи

Лексикология. Фразеология

1. Лугъат теркибини тешкиль эткен сѣзлер бир я да бир къач мана ањлатмакъ мумкюн. Сѣзлернинъ нутукътан тышта алынган сою белли бир предметлерни, эшъяларны, арекетлерни, аляметлерни, адларны косътерип, оларнынъ маналарыны ањлата. Бойле маналаргъа не деп, айталар? Базы сѣзлер къач мананы ањлата?

2. Къырымтатар тилинде сѣзнинъ нутукътан тышта озъ башында ањлаткъан манасына асыл мана дениле. Сѣзнинъ асыл ве кочъме маналары арасында да умум олган аляметлери бардыр. Асыл ве кочъме маналары арасында насыл багъ пейда ола, багъы узюльмек мумкюнми? Сѣзнинъ кочъме маналары асыл манасынен берабер насыл бирлешип келирлер?

3. Синонимлер синонимик сыраны мейдангъа кетирелер. Бойле сыраларда эки ве экиден зияде сѣзлер ола билir. Оларнынъ арасында энъ сыкъ къулланылган сою олур. Тильшынаслыкъта онъа **доминанта** дейлер. Доминанта сѣзюнен синонимик сыраны мейдангъа кетирген башкъа сѣзлер арасында насыл багъ бар? Синонимик сыраны тешкиль эткен сѣзлер насыл услюпте къулланылмакъ мумкюн? Шивелерде къулланылган сѣзлер эдебий тильде ишлетилген сѣзлернен берабер багъ мунасебетинде олурлармы?

4. Сербест сѣз бирикмелерини тешкиль эткен сѣзлер арасында синтактик багъ мунасебети пейда олур. Сербест

сёз бирикмесини тешкиль эткен сёзлернинъ эр бирине айрыджа суаль къоймакъ мумкюн. Бу сёз бирикмелерининъ компонентлерине насыл суаллер берилир?

Мектепке кетмек, алтын юзюк, къырмазы алма, дайымнынъ бостаны, бинадан чыкъмакъ.

5. Фразеологизмлер мана ве тизимине коре бойле чешитлерден ибареттир: фразеологик омонимлер, синонимлер, антонимлер. Вазифеде берильген мисаллерге эссланып, оларны мана ве тизимине коре фразеологик омонимлер, фразеологик синонимлер, фразеологик антонимлер чешитлерине айырынъыз:

адам къурып къатып къалды – азып, тек кемиклери къалды; сёз къачырды – фикирни айтып йиберди; козьлери ёлда къалды – беклей-беклей козю дёрт олды; джаны сыкъылды – бармагъа ер тапалмай; озюни тутмакъ – иш тутмакъ; ярдымы тийди – козь тийди; таи кесильмек – сеси кесильмек, бир иш кесмек – къыймет кесмек; тили чыкъмакъ – ачувы чыкъмакъ; чырайы кельди – чырайы къачты; тили узун – акъылы къыска; бириси иш япар – бириси иштен къачар; юкъусы къачты – юкъусы кельди; маддеси кельди – маддеси къачты.

6. Теркибинде «бурун» сёзю олгъан фразеологизмлерни окъунъыз. Бу фразеологик бирикмелернинъ маналарыны изаланъыз.

Буруну сокъмакъ –

Буру ишимек –

Буруну котерип юрьмек –

Буру астында –

7. Рус тилинде олгъан «быть на седьмом небе», «бить баклуши», «вешаться на шею», «приходить на ум» фразеологик бирикмелерге къырымтатар тилинде манаджа келишкен союны ашагъыдаки сёз бирикмелеринден сечинъиз:

Акъыл огретмек, башы кокке етмек, бойнунда олмакъ, копек суварып юрьмек, бойнуна асылмакъ, акълына кельмек, акълына къоймакъ.

8. Джумлелерде фразеологик бирикмелерни тапынъыз ве маналарыны анылатынъыз. Бу фразеологизмлерге рус тилинден маналары келишкен фразеологизмлерни хатырлап язынъыз.

1. *Бутюн мейдан адам толу, аякъ басмагъа ер ёкъ.*
2. *Он беш йылдан берли олар копекнен мышыкъ киби яшайлар.*
3. *О, чокъ ишикир йигит, къолундан эр шей келе.*
4. *Айткъанымны дикъкъатнен дингъле, къулагъынъа купе олсун.*
5. *Бир шей Аметни меракъландырмай, бутюн кунъ лаф сатып юре.*

9. Берильген сёз бирикмелеринден фразеологик бирикмелерини сечип, джумлелер уйдуруп язынъыз:

Сабырсызлыкънен беклемек, дёрт козьнен беклемек, аселет зарар кетирмек, аякъ чалмакъ, нешир этмек, дюнья юзюни коръмек, юкъламагъа истемек, юкъу басмакъ.

10. Берильген сёзлерге келишкен фииллерни язып, фразеологик бирикмелерни девам этинъиз:

Акълындан ...; такъаттан ...; богъазына ...; козь ...; аякъ ...; козь ...; акълыны

(кесильмек, джоймакъ, япышмакъ, боямакъ, кесмек, чыкъмакъ, ташламакъ)

11. Берильген сёзлерде шиве сёзюни тапынъыз:

а) терек

б) агъач

в) перде

12. Къайсы джевапта сёзлер бирер мананы бильдирелер:

а) рале, юзюк

б) мейва, баш

в) аякъ, япракъ

13. Къайсы джевапта сёзлер кочъме манасыны бильдире?

а) Къавий сагълыкъ

б) Татлы хошаф

в) Дюльбер къокъла

14. Антонимлер олгъан джумлелерни бельгиленъыз.

а) *Достнынъ эскиси, урбанынъ янъысы яхшыдыр*

б) *Ичтен йылтырай тыштан къалтырай*

в) *Эчки берген къой алыр, ич бермеген не алыр?*

15. Берильген джумледе манадаш сёзлерни язып алынъыз.

Алиме гузель, йымшакъ табиятынен, дюльберлигинен ве якъан аракетлеринен озюни яхшы адам оларакъ косъ-терди.

Морфология

1. *Достума, азбарынъа, эвиме, одама, бабанъа, къорантама* исимлери догърултув келишинде келелер. Не ичюн бу сёзлерде догърултув келиши ялгъамасынынъ -гъ/-г сеслери тюшип къала?

2. Дереджеленип косътерильмеген сыфатны бельгиленъыз, не ичюн дереджеленмегенини анълатынъыз, къалгъан сыфатларны дереджелеп косътеринъыз:

Кенъ, сувукъ, алчакъ, узун, сиясий, гузель, якъын.

3. Ичинде ишарет замирлери олгъан джумлелерни бельгиленъыз:

О, эр кунъ келе эди.

Эр акъшам о ерде яшлар топланалар.

Бугунъ о эвимизге кельмейджек.

О эвде битам яшай.

4. Кечиджи фииллерни бельгиленъыз, эр биринен сёз бирикме тизинъыз:

бармакъ, ичмек, кирмек, язмакъ, ашамакъ, кельмек, отурмакъ, коръмек, ювмакъ.

5. Фииллерни джедвельде дереджелерине коре ерлештиринъыз: *кесильмек, ашатмакъ, севинмек, селямлашмакъ, кийинмек, ачылмакъ, чыкъармакъ, кулюшмек, яздырмакъ, сагълыкълашмакъ, ачтырмакъ, япылмакъ, таранмакъ.*

Малюм дередже	Къайтым дередже	Ортакълыкъ дередже	Бель- гисизлик дередже	Юклетюв дередже

6. Ичинде сыфатфииль олгъан джумлелерни бельги-
ленъыз:

Бугунъ акъшам пек чокъ ишлер япыладжакъ.

Япыладжакъ ишим ярым къалды.

Сонъки дерсте диктант язылгъан.

Язылгъан мектюп долапнынъ чекмеджесине къоюлды.

7. Берильген зарфларнынъ маналарына коре чешитини
бельгиленъыз, эр биринен сёз бирикме тизинъыз:

*Акъшам, тез, ачлыкътан, чокъ, узакъта, мында, зор-
нен, бираз, шимди, махсус.*

8. Берильген сёзлер джумле азаларыны ве джумле-
лерни бири-бирине багъламакъ ичюн хызмет этелер. Бу сёз-
лерге не дейлер?

Ве, эм де, чюнки, лякин, эгер, амма, я да.

9. Нокъталар ерине уйгъун мунасебетчилерни
язынъыз:

*Адалет курушмек; дагъгъа кетмек; Алие лаф
этмек; сабадан чалышмакъ; дерстен кельмек; инсан
.... яшамакъ.*

Мунасебетчилер: сонъ, тараф, киби, иле, ичюн, берли.

Синтаксис. Пунктуация

1. Берильген джумлелернинъ догъру язылгъан джум-
лени къайд этинъыз. Аньлатынъыз.

а) Экрем терек минди;

б) Экрем теректен минди;

в) Экрем терекке минди;

г) Экрем теректе минди.

2. Берильген джумлелерде токътав ишаретлери не
ичюн къоюлгъаныны аньлатынъыз:

- а) Энъ арттан, къуйругъыны саллап, Акъбаиш чапа эди.*
- б) Балаларгъа ренкли ресимлерни, къалемлерни бердилер.*
- в) Сыныфкъа мен эрте кельдим, амма анда кимсе ёкъ эди.*

3. Изафет бирикмесининъ къайдесини анылатынъыз:

- а) алтын балта, демир къашыкъ;*
- б) мышыкъ баласы, пенджере джамиси;*
- в) мышыкънынъ баласы, терекнинъ япракълары.*

4. Муреккеп сёз бирикмесини бельгиленъыз. Тизимине коре чешитини анылатынъыз:

- а) окъумакъ ичюн кельмек;*
- б) меракълы икяе;*
- в) дюльбер мектепке кирмек;*
- г) эвге таба кетмек.*

5. Муптеда ве хабер арасында тире къоюладжакъ джумлени бельгиленъыз:

- а) Онынъ ады Соня, фамилиясы Сонкина эди.*
- б) Эширеф Шемъи-заде халкъ шаири.*
- в) Кок-Къартал дагълары узакъ дегиль.*
- г) Агъам экимдир.*

Къырымтатар тилининъ тарихы

1. Берильген эсерлер арасында къайсы бири къырымтатар тилининъ тарихында ер алмаз:

- а) «Кодекс куманикус»;*
- б) «Кадияскер дефтерлери»;*
- в) «Терджиман»;*
- г) «Мевлюд».*

2. Берильген сёзлер земаневий къырымтатар тилинде айры оларакъ къуullanмайлар. Олар дигер исимлерге къошулып муреккеп сёзлерни мейдангъа кетирелер. Бу сёзлернинъ асыл маналарыны тапынъыз. Къырымтатар тилине къайсы тильден кирип къалгъаныны бельгиленъыз.

Хане, наме, заде, истан.

3. Къырымтатар тилининъ тарихында «Къыра асыр» адлы девир бар. Бу аднынъ къоюлма себебини ачыкъланъыз. Бу девир акъкъында къыска малюмат беринъыз.

4. Земаневий кырымтатар тилининъ шекиллениши эсас оларакъ XX асырнынъ башында керчеклешкен эди. Бу девирде учъ муим тиль конференциясы керчеклешкен эди. Бу конференцияларнынъ адларыны ве тарихлерини язып беринъиз.

5. Кырымтатарларнынъ сюрдюн этильмесинден сонъ бир газета нешир этильмеге башлагъан эди. Бу газета кырымтатар тилининъ сакъланмасында буюк роль ойнагъан эди. Газетанынъ тарихчеси акъкъында малюмат беринъиз.

Диалектология

1. Кырымтатар тилинде къач ве къайсы шивелер айырыла?

2. Кырымтатар тилининъ дженюп шивеси къайсы тиллер группасына кире: а) *кыыпчакъ*; б) *огъуз*; в) *къарлукъ* ве Кырымнынъ къайсы регионларында къуллана эди?

3. Кырымтатар тилининъ орта ёлакъ шивеси къайсы тиллер группасына кире: а) *кыыпчакъ*; б) *огъуз*; в) *къарлукъ*. Кырымнынъ къайсы регионларында къуллана эди?

4. Кырымтатар тилининъ шималь шивеси къайсы тиллер группасына кире: а) *кыыпчакъ*; б) *огъуз*; в) *къарлукъ*.

5. Кырымтатар тилининъ эдебий шекили къайсы шивеге эсаслана: а) *дженюп*; б) *орта ёлакъ*; в) *шималь*.

Графика. Орфография

1. Кырымтатар тилининъ тарихы ичинде къулланылгъан фаркълы язы чешитлерини ве муим тарихлерни белгилениъиз. Бунынъ акъкъында умумий малюмат беринъиз.

2. Кырымтатар тилинде базы сёзлер дефиснен язылар, меселя: сап-сары, ана-баба, бирер-бирер, ильмий-амелий ве илх. Бу мевзуны айрынтыларнен анылатынъиз.

3. Бази сёзлер джумле сёз бирикмеси я да ичинде фикир > фикри, асыл > аслы, несиль > несли, къабир > къабри киби язылар. Бу меселени ве себеplerини анылатынъиз. Сёзлернинъ джумледе къулланылувыны косътеринъиз.

4. Бир эджалы фииль тамырларына -р, -ар, -эр, -ыр, -ир, -ур ялгъамасы къошулып, келеджек заман фиилининъ даимийлик шекли япылып. Бу къайдени толусынен аңлатынъыз. Къайденинъ истиснасы олгъан сёзлерни беринъиз. Мисаллер кетиринъиз.

5. Къырымтатар тилинде хусусий сеслерни ифаделемек ичюн эки арифнинъ къошулувы иле пейда олгъан диграфлар къулланыла. Бу хусусий арифлерни ве имля хусусиетлерини тавсиятлыджа аңлатынъыз. Мисаллер беринъиз.

Къырымтатар эдебияты

1. Къырымтатар фольклорджыларынынъ адларыны ай-тынъыз. Халкъ масалларынынъ классификациясы.
2. Дестанларнынъ классификациясы. Мевзуаты ве образлар системасы.
3. Язылы тюрк эдебиятынынъ ильк эсерлери VII а. сонъу – VIII а. башы девринде язылгъан. Булардан къайсы бири энъ мешур эсер олгъан ве онынъ язылгъан сенеси недир?
4. Махмуд Къырымлынынъ «Юсуф ве Зелиха» эсери неге эсасланып язылгъан?
5. Орта асыр къырымтатар шиириетининъ энъ яйгъын назм шекиллеринден биридир ки, аа–бб–вв–гг ... оларакъ къафиеленир ве буюк эсерлер язмакъ ичюн къулланылыр. Бунынъ ады недир? Къырым ханлыгъы къырымтатар эдебиятында бу назм шеклинде къайсы эсерлер язылгъан?
6. Гъазайининъ (Къырым ханы II Гъази Герайнынъ) манзум эсерлери (шиирлери) къайсы жанрларда язылгъан?
7. Джанмухаммеднинъ «Тогъайбей» эсериндеки вакъиалар къайсы асырда юзь берген эди?
8. Мешур къырымтатар шаири Ашыкъ Умер (о. 1707) – ашыкъ эдебиятынынъ векилидир. Бу эдебий ёнелишнинъ (далнынъ) хусусиетлери недир?
9. Къырым ханлыгъы деври къырымтатар эдебиятынынъ учъ эсас ёнелиши (далы) бардыр. Булардан энъ эсасы недир? Онынъ базы векиллерини косътеринъиз.
10. Исметининъ «Кефе дестаны» эсери къайсы фаджиалы вакъиаларгъа багъышлангъан?
11. Эрвин Умеровнынъ «Къара поездлар» трилогиясы къайсы эсерлерден ибарет?
12. Юсуф Болатнынъ «Алим» романынынъ вакъиалары къайсы асырда юзь бере?
13. Уянув деври къырымтатар эдебияты недир? Миллий эдебиятымызда буюк илерилев не вакъыт башлана?
14. Исмаил Гаспринский кимдир? И. Гаспринскийнинъ «Молла Аббас» романы не акъкъында?

15. «Терджиман» газетасы къайсы йылларда чыкъкъан, мундериджеси не эди?
16. Амди Гирайбай кимдир? Энъ белли шиирлери къайсылар?
17. Номан Челебиджиханнынъ «Къарылгъачлар дуасы» эсери не акъкъында?
18. Бекир Чобан-заденинъ шиириети неден ибарет? «Булутлар» шиири не акъкъында?
19. Умер Ипчининъ белли эдебий эсерлери къайсылардыр?
20. Эшреф Шемьи-заденинъ шиириети неден ибареттир?
21. Юсуф Болатнынъ «Алим» романы не акъкъында?
22. Къырымтатар несири недир? Шамиль Алядиннинъ белли романлары къайсыдыр?
23. Э. Шемьи-заденинъ эдебий мирасына аит эсерлерини айтынъыз. Оларда эдипнинъ насыл гъаелери тасвир олунгъан?
24. Ш. Селимнинъ «Къырымнаме», «Тюшюндже» эсерлерининъ мевзу диапазоны. Эсерлернинъ автобиографик характерге саиплигини мисаллернен исбатланъыз.
25. Сеитумер Эмин къырымтатар несирджилигининъ инкишафына насыл иссе къошты?
26. Черкез-Алининъ эдебий мирасына аит эсерлерни айтынъыз.
27. Узет Умеровнынъ иджадий фаалиети акъкъында икяе этинъиз. Языджынынъ нешир этильген эсерлерининъ серлеваларыны айтынъыз.
28. Халкънынъ миллий шуурыны арттырмакъ ичюн не япмакъ керек? Джевабыны Р. Фазылнынъ «Айгиди татар яшлары...» шиирининъ фикирлери эсасында къурунъыз.
29. Къырымтатар эдебиятшынаслыгъында янъы ильмий араштырмалар ве оларнынъ муэллифлери акъкъында малюмат эльде этинъиз.
30. Къырымтатар эдебиятынынъ башкъа тюркий эдебиятларнынъ арасында туткъан ери акъкъында малюмат эльде этинъиз.

Теклиф этильген эдебият джедвели

Къырымтатар тилинден

1. Акъмоллаев, Э. С. Къырымтатар тилининъ амелияты. Синтаксис / Э. С. Акмоллаев. – Ташкент : Укитувчи, 1989. – 160 с.
2. Гаркавец, А. Н. Ана тили / А. Н. Гаркавец. – Киев : Радянська школа, 1988. – 168 с.
3. Гафаров, Б. Г. Орфография крымскотатарского языка / Б. Г. Гафаров // Орфография тюркских литературных языков СССР. – Москва, 1973. – С. 153–160.
4. Изидинова, С. Р. Крымскотатарский язык / С. Р. Изидинова // Языки мира: Тюркские языки. – Москва : Индрик, 1997. – С. 298–309.
5. Изидинова, С. Р. Фонетические и морфологические особенности крымскотатарского языка в ареальном освещении : автореф. дис. ... канд. филол. наук / С. Р. Изидинова. – Москва, 1982. – 21 с.
6. Куркчи, У. Фикир инджилери / У. Куркчи. – Ташкент : Гъафур Гъулам адына эдебият ве санат нешрияты, 1986. – 88 с.
7. Меметов А. Крымскотатарский язык: История изучения. Лексикология. Фонетика. Морфология / А. Меметов. – Симферополь : Крымучпедгиз, 2013. – 579 с.
8. Меметов, А. М. Иноязычные заимствования в крымскотатарском языке / А. М. Меметов. – Ташкент, 1990.
9. Меметов, А. М. Крымтатарский язык. Ч. I. Общие сведения о языке. Ч. II. Морфология : учебное пособие / А. М. Меметов, К. М. Мусаев. – Симферополь : Крымское учебно-педагогическое государственное издательство, 2003. – 288 с.
10. Меметов, А. М. Къырымтатар тили / А. М. Меметов. – Симферополь, 1997. – 176 с.
11. Меметов, А. М. Лексикология крымскотатарского языка / А. М. Меметов. – Симферополь : Крымучпедгиз, 2000. – 288 с.

12. Меметова, Э. Ш. Къырымтатар тилининъ услубиети / Э. Ш. Меметова. – Симферополь : Къырымдевокъувпед-нешир, 2001. – 144 с.
13. Эмирова, А. М. Правила крымскотатарской орфографии и пунктуации (*Проект*) / А. М. Эмирова, И. А. Керимов, Э. С. Ганиева и др. – Симферополь : КРП «Издательство «Крымучпедгиз», 2012. – 92 с.

Лугъатлар

1. Абдуллаев, Э. Русско-крымскотатарский учебный словарь / Э. Абдуллаев, М. Умеров. – Симферополь : Крымучпедгиз, 1994.
2. Меметов, А. М. Имя лугъаты (1-3 сыныфлар ичюн) / А. М. Меметов. – Акъмесджит, 1993.
3. Меметов, А. М. Имя лугъаты (орта мектеплер ичюн) / А. М. Меметов. – Акъмесджит, 1994.
4. Меметов, А. М. Къырымтатар тилининъ имя лугъаты : умумтасиль мектеплери ичюн / А. М. Меметов. – Симферополь : Къырым девлет окъув-педагогика нешрияты, 2006. – 152 с.
5. Усеинов, С. М. Крымскотатарско-русский словарь / С. М. Усеинов. – Тернополь, 1994.
6. Усеинов, С. Русско-крымскотатарский словарь / С. Усеинов, В. Миреев. – Симферополь : Таврия, 1992.
7. Эмирова, А. М. Русско-крымскотатарский словарь сочетаний, эквивалентных слову / А. М. Эмирова, С. М. Усеинов. – Симферополь : СОНАТ, 2003. – 232 с.

Къырымтатар эдебиятындан

1. Керим, И. А. Къырымтатар эдебияты : къуланма дерслик / И. А. Керим. – Симферополь : Крымучпедгиз, 1995. – 352 с.
2. Керим, И. А. Къырымтатар эдебиятынынъ инкишаф ёллары (1850–1917) : монография / И. А. Керим. – Белгород : Константа, 2018. – 312 с.
3. Махмуд Къырымлы. Юсуф ве Зулейха : тарихий дестан / неширге азырлагъан Р. Фазыл ; арап уруфатындан латинге транслитерация япкъан К. Къонъуратлы. – Симферополь, 2013. – 220 с.

4. Сеферова, Ф. А. Къырымтатар шиириетинде анъаневийлик ве янъылыкъ (XX асырнынъ сонъу – XXI асырнынъ башы) / Ф. А. Сеферова. – Симферополь, 2011. – 188 с.
5. Сеферова, Ф. А. Къырымтатар шиириетининъ эстетикасы : къуланма дерслик / Ф. А. Сеферова. – Симферополь, 2015. – 272 с.
6. Усеинов, Т. Б. Размышления о поэзии Крымского ханства : сборник статей / Т. Б. Усеинов. – Симферополь : Оджакъ, 2005. – 164 с.
7. Усеинов, Т. Къырымтатар эдебиятынынъ орта асырлар девири / Т. Усеинов. – Акъмесджит, 1999. – 176 с.
8. Юнус, Ш. Назмиетимиз ве несирджилигимиз тарихындан (1920-нджи сенелер) / Ш. Юнус. – Симферополь : Тезис, 2008. – 176 с.

Учебное издание
Электронное издание

**Сборник олимпиадных заданий
по крымскотатарскому языку и литературе**

Составители:
преподаватели кафедры крымскотатарского
и турецкого языкознания
преподаватели кафедры крымскотатарской литературы
ГБОУВО РК КИПУ имени Февзи Якубова;
под ред. Л.А. Короглу

Подписано в печать 25.04.2025. Формат 60×84^{1/16}.
Гарнитура Times New Roman.
Уч.-изд. л. 0,65. Объем 1,5 печ. л.

Редакционно-издательский отдел Государственного бюджетного
образовательного учреждения высшего образования Республики Крым
«Крымский инженерно-педагогический университет
имени Февзи Якубова»
295015, г. Симферополь, пер. Учебный, 8